

הספרות ההתולית

לפרטים

הספרות ההתולית לפורים יש לה היסטוריה ארוכה בתולדות הספרות העברית. ראשיתה נעוזה במימרא התלמודית המפורסמת, "חייב איניש לבי-סומו בפוריא וכו'". יום הפורים נהיה לראש השנה לליצנות. פרופ' ישראל דוידסון בספרו האנגלי, Parody in Jewish Literature מביא שורה ארוכה של דוגמאות מספרות צחוק התול שנוצרה בקשר עם הפורים. מפורסמים למדי הם "מסכת פורים", "מסכת שכורים" וכו'. האומה היהודית המבורכת בהומור עתיק מימי היותה לאומה עלי אדמות, בהרה ביום הפורים ליום הצחוק והשעשועים. מפורסמים וידועים הם הפורים שפילער" שסוכבו ביום זה בעירות ישראל כתפוז צות הגולה ושחקו את "מגלת אסתר". מאז ומעולם יודע היהודי למלא פיו צחוק גם כשחרב חרה מונחת על צוארו והוא בכל דע. ההומור החד וה-שנון נעשה לאחד הקנינים האופייניים ביותר של היהודים. הכדיחה היהודית מפורסמת לטובה לכל העולם. כמעט אין לך תקופת בתולדות היהודים, שלא יצרו גדולות על שדה ההומור.

סימן יפה הוא גם לתקופתנו החדשה, תקופת התחייה והשחרור, שמעין ההומור מפכה בעונ. בעיקר נעשו גדולות במקצוע ספרותי זה בספרות היהודית. הספרות העברית פגרה קצת, או יותר נכון, הספרות העברית החדשה חסרה עדיין לגמרי את ההומוריסטן המובהק שלה. אם כי פה ושם נצנצו כמה כשרונות, אך גם הם התרכזו בעיקר במדור הפיליטוני של העתונות. סופר הומוריסטן, ביסודו ועיקרו, עדיין חסרים אנו.

וטבעי הדבר שהאותות הראשונים של ספרות התולית לשמה — נראו בארץ ישראל, יזכרו הע-תונים ההומוריסטיים של ק. י. סילמן, קרניאל — עומות, "המצליח" ועוד. הנסיונות הללו לא הצליחו, משום שלא התאימו את עצמם למציאות החיים החדשה בארץ, אלה היו חקויים, לפעמים מוצלחים ולפעמים לא, לספרות היהודית מיין זה. ק. י. סילמן עשה רבות בקאלאמבור, אך אין זה עדיין הומור, ומכל שכן לא סטירה. בסטירה שיש בה ברכה הכתוב מדבר.

נסיונות מוצלחים יותר נעשו בשנים האחרונות על ידי קבוצת סופרים שהתרכזה מסביב ל"הארץ", והוציאו מזמן לזמן חוברות הומוריסטיות שעוררו תשומת לב. אולם החוברות הללו הלכו, הלך וירוד, וערכן הופחת מאד.

נסיון יותר יפה נעשה בפורים בשנה שעברה על ידי קבוצת סופרים שהוציאה לאור את "אץ קוצץ". החוברת הראשונה של הקבוצה הזאת עשתה רושם כביר, עד שהוצאת "אץ קוצץ" נעשתה לראשונה במעלה בספרות ההומוריסטית שלנו. ספרי "אץ קוצץ" הראו כשרון רב ביצירת הס-טירה הארץ-ישראלית החדשה והמקורית. הם כוונו את פניהם אל החיים החברתיים והספרותיים שבארץ, במטרה להוקיע את כל הפסולת והרע, ולטהר את האוירה החברתית שלנו. סופרי "אץ קוצץ" הבליטו אידיאה חברתית ידועה, אין מנמתם לדגנן את הקורא ולהביאו לידי צחוק סתם, מטרתם היא יותר נשגבה, לעקוץ את הראוי לע-קוצה, לרקוד בשנינות הלשון במקומות התורפה של מציאות חיינו. ובשמונה החוברות העלונים שהוציאו במשך השנה הגיבו סופרי "אץ קוצץ" על כל מה שהתרחש בעולמנו ומסביב לו. קבוצת "אץ קוצץ" רכשה לה לא מעט שונאים. אולם, דוקא זהו הסימן הטוב המעיד על הצלחתה. החיים פגעו ושר במטרה. ובקהל הקוראים הרחב יצא שמם לתהלה ושבת.

עדות נוספת ומחזקת על כשרונם המצויין של סופרי "אץ קוצץ", היא גם החוברת "אץ קוצץ" שהוציאו לפורים השתא. בחוברת באו סטירות מרבות על "ועידת פירוק הזיין" על "אספת הנכה-רים", "הפצצה", "עדלידע", לידי נובה אמנותי רב. רג עז במחזור הפרודיות הספרותיות. זהו חרוש נמור בספרות העברית, חרוש שיש בו צורך הכרחי. כי הבקורת בארץ ישראל אין כדוגמתה לירידה ואפזות. המשפחתיות אוכלת את דבר האמת, על סופרי "אץ קוצץ" להמשיך בנסיון זה, כי רבה הברכה בו, אם כי לא תמיד תצמח להם מזה נעימות, הקטנות הבעל-ביתית עדיין שולטות בתוכנו, ויש לעקרה מן השורש. לציון מיוחד ראויים הציורים של הצייר המחונן אריה נבון. שום חוברת הומוריסטית בארץ עוד לא נתנה ציורים כאלה. "הסתדרא לשלום", "ההתחרות על כסא הנשיאות בעירייה העברית".... הפורטרטים של ד"ר גליקסון, שטיינמן ושלונסקי, ביאליק ורבניצקי, וכו', הם מעשי ידי אמן ממדרגה ראשונה שעתידי רב נשקף לנו מן הראוי שהוצאת "אץ-קוצץ" תהפך לבמה קבועה. בספרות הלועזית יש עדויות רבות לכח ההשפעה העצום של עתונות הומוריסטית העומדת על הגובה, יזכרו, ה"סימפליציס-מוס", ה"סטירי-קון" הרוסי, ו"דער קונדס" היהודי באמריקה ועוד, ועוד. הוצאת "אץ קוצץ" יש לה כל האפשרויות לעמוד עמם יחד בשורה.

יש להוסיף עוד שנים השנה הופיעו כמה

הוברות מחוץ לנו של "אץ קוצץ". העלונים "מהורו ועד כוש", "עדלידע", "כיד המלך", ואף העלון של התימנים "מבוחלים ודחופים" הם סורונטיים טפ-לים ותפלים בלי טעם וריח, וכלי כל ניצני של כשרון. היחידי שיכול היה להתחרות עם "אץ-קוצץ" הוא אבינדור המאירי, אולם מאכנידור המ-אירי יש לדרוש הרבה יותר מאשר תרגום מאה ושמונים בדיחות של העתונות היהודית בהו"ל, ורק בדיחה אחת מני מאה מוצלחת פחות או יותר. גם הציורים, מחוץ לאלה של א. נבון, הם מעשי יקרות ולא יותר, שמקום אחד יש להם — המדור התחתון של הסל. לשבת דאזיה הצורת החיצונית של "הקומקום", אך מכתנית התוכן לא כדאי היה להעטיר את החוברת בשם רב דאחריות והערך—אבינדור המאירי.

ה. בן-מרדכי